

УДК 378.015.31:17.022.1]:069.1

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.1255936>

НАТАЛІЯ ПУСЕПЛІНА

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4318-4113>

(Полтава)

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ МУЗЕЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИШУ

Розглянуто проблему формування у студентів педагогічних вишів морально-духовних цінностей, використання національно-культурних традицій у роботі кімнат-музеїв та музейних комплексів, визначено основні напрями їх діяльності.

Ключові слова: морально-духовні цінності, музейно-педагогічна діяльність, національно-культурні традиції, кімнати-музеї, музейні комплекси.

Постановка проблеми. В умовах модернізації сучасної загальноосвітньої та професійної школи в Україні значно актуалізується проблема формування духовно-моральних цінностей у студентів, зокрема, педагогічних вишів. У цьому контексті особливе значення надається оновленню і збагаченню засобів підготовки майбутнього вчителя до виховної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах, використання музею як центру освітнього-виховного простору з метою виховання цілісної особистості на основі вселюдських, національних гуманістичних цінностей.

Аналіз останніх досліджень. Дослідження розвитку теорії морального виховання в історії педагогічної думки засвідчило, що провідні його засади обґрунтовані ще античними мислителями (Сократ, Платон, Арістотель).

Багато уваги приділяв моральному вихованню Я. Коменський. Моральні якості найвиразніше викладено в його творі «Материнська школа». Вважав, що освіта людини повинна сприяти підвищенню її моральності, формуванню мудрості, помірності, мужності й справедливості як головних моральних якостей [4, с. 80-81]. Г. Сковорода, відводив велику роль моралі у вихованні людини, стверджуючи, що моральне формування дитини має спиратись, насамперед, на вдячність батькам [5, с. 30]. О. Духнович головною метою виховання ставив формування громадянина і патріота, освіченої, фізично і морально здорової людини, що на основі загальнолюдських цінностей гармонійно поєднує інтереси усього людства з інтересами свого народу і своїми особистими [5, с. 80]. М. Пирогов розкрив свій ідеал «морально-наукового» та «істинно-людського виховання»: «Кінцева мета розумного виховання повинна полягати у поступовому виникненні у дитини ясного розуміння речей навколишнього світу і переважно суспільного, тобто такого, в якому їй з часом доведеться діяти. Це насамперед. Потім послідовним результатом такого розуміння повинне бути перетворення добрих інстинктів дитячої натури в свідоме прагнення до ідеалів правди і добра. І, нарешті, у завдання виховання, як результат того й іншого, повинне входити поступове вироблення сучасних моральних переконань, утворення твердої, вільної волі і, отже, формування тих громадянських і людських доблестей, які становлять кращу окрасу часу й суспільства» [3, с. 79].

Великий внесок щодо проблеми морального виховання зробив К. Ушинський, який вважав, що моральність розвиває гуманність, чесність, правдивість, дисциплінованість, почуття відповідальності, власної гідності. Завдання і зміст духовно-морального виховання він визначив з огляду вселюдських, народних і національних культурних цінностей, виходячи з вимог народних чеснот і норм християнської моралі, дбаючи, щоб воно розвивало в дитині твердий характер і волю, стійкість, почуття громадянського обов'язку, зазначав, що «моральний вплив становить головне завдання виховання і є значно важливішим, ніж розвиток розуму взагалі, на повнення голови знаннями і роз'яснення кожному його особистих інтересів» [5, с. 58].

Ідея моральності та гуманізму займає провідне місце у педагогічній спадщині В. Сухомлинського. Педагог переконливо стверджував, що виховання гуманізму та моральності, людяності здійснюється через творення людям добра. Майстерність виховання моральних цінностей полягає в тому, «щоб дитину з перших кроків її шкільного життя переконували насамперед власні вчинки, щоб у словах вихователів вона чула відгуки власних думок, переживань – усього, що на-

родилося у процесі активної діяльності. Багатство духовного життя починається там, де благородна думка і моральне почуття, зливаючись воєдино. Проявляються у високоморальному вчинкові. Ми спонукаємо вихованців до вчинків, що мають яскраво виражений високоморальний характер” [7, с. 218].

Отже, визначальною складовою змісту виховання є морально-духовне виховання, яке розглядаємо як цілісний педагогічний процес, спрямований на формування моральної свідомості, почуттів, поведінки, а також моральних рис особистості.

Теоретико-методологічні засади формування духовних цінностей у студентів обґрунтовано у роботах В. Андрущенко, І. Бега, А. Бойко, Є. Бондаревської, О. Дубасенюк, М. Євтуха, І. Зяюна, В. Кременя, С. Максименко, О. Отич, О. Рудницької, О. Сухомлинської та інших науковців.

Аналізуючи науково-педагогічну та музеологічну літературу (Т. Белофастова, Н. Ганнусенко, В. Дукельський, Г. Мезенцева, Б. Столяров, Л. Шляхтіна, М. Юхневич та ін.), маємо можливість стверджувати, що освітньо-виховна діяльність музею, перш за все, ініціюється реформами у галузі освіти і відображає соціально-політичні процеси суспільства.

Таким чином, музейний комплекс педагогічного університету розглядаємо як центр музейно-педагогічної діяльності, головною метою якого є формування педагогічних кадрів нової генерації, збагачення професійного та соціального досвіду, становлення та розвиток світоглядних позицій і переконань майбутніх учителів, сприяння активізації виховної діяльності, розвиткові пізнавальних інтересів студентів, єдності одержаних теоретичних знань та набутих практичних умінь і навичок, забезпечення залучення молоді до вічних духовних цінностей минулого і сьогодення.

Метою статті обрано визначення основних напрямів музейно-педагогічної діяльності у формуванні морально-духовних цінностей майбутніх учителів.

Виклад основного матеріалу. Враховуючи, що до основних педагогічних умов формування цінностей у майбутніх учителів у процесі навчально-виховної роботи вишу науковці відносять: орієнтацію змісту освіти на загальнолюдські та національні цінності; організацію навчально-виховної діяльності як процес творчої взаємодії викладачів і студентів; здійснення комплексного впливу всіх компонентів педагогічного процесу на свідомість, почуття, поведінку студентів; створення розвивального освітньо-виховного середовища для індивідуально-творчих здібностей; активізацію навчально-пізнавальної діяльності з опорою на особистісний потенціал [1], вважаємо актуальним використання сучасної освітньої концепції музею, що ґрунтується на аксіологічно-антропоцентричному підході.

Організація виховної роботи в музеях вищих навчальних закладів повинна будуватися з урахуванням інтересів студентів, їх індивідуальних та вікових особливостей. Використовуючи різні форми та методи роботи, доцільно реалізовувати виховний потенціал традицій, що є невичерпним джерелом, на основі якого формується духовний світ особистості.

Як стверджує А. Бойко, педагогічний потенціал національно-культурних традицій полягає в тому, що вони складають основний зміст виховання, служать формою культурного самозахисту нації; виступають як засіб і результат виховних зусиль народу протягом багатьох століть; об'єднують на високих моральних засадах усі етноси; надійно захищають національну самобутність народу, орієнтують на професійне самовизначення, пов'язане з традиційними регіональними промислами, декоративно-ужитковим мистецтвом; втілюють у собі минуле, сучасне і майбутнє українського народу, обґрунтовують його право на власну життєдіяльність і творчість, передають велич моральних засад нації [2].

Ключовим завданням сучасного музею у цьому напрямі вважаємо створення й апробацію нових методик, програм, технологій, оптимальних форм взаємодії з навчальними установами з метою духовного наповнення внутрішнього світу людини, становлення світоглядних позицій і переконань особистості, розвитку інтелекту, збагачення соціального і професійного досвіду, досягнення діалогу епох і культур.

Переконані, що використання освітнього потенціалу музеїв різних профілів у підготовці майбутніх учителів до виховної роботи у загальноосвітніх навчальних закладах є одним із дієвих засобів формування у підростаючого покоління потреби у творчому самовираженні, спілкуванні з історичною спадщиною та світом мистецтва, природи тощо.

Нами виявлена необхідність використання у виховній роботі освітнього потенціалу музею з урахуванням наступних педагогічних закономірностей: педагогічно доцільно організована музейно-педагогічна діяльність забезпечує активне формування багатопланових міжособистісних відносин і ефективний перебіг виховного процесу; вплив музейно-педагогічного процесу на внутрішню сферу особистості (на основі суб'єкт-суб'єктної взаємодії) сприяє досягненню загальної мети виховання; цілеспрямований вплив на вербальні і сенсорно-рухові процеси вихованців, що лежать в основі їхньої свідомості і практичних дій, оптимізують духовне, моральне, естетичне, трудове і фізичне самотворення особистості.

Основними напрямками реалізації освітньо-виховного потенціалу кімнат-музеїв та музейних комплексів вишу вважаємо: 1) виховання на основі здобутків національної і загальнолюдської культури; 2) засвоєння та поглиблення знань, формування вмінь і навичок з різних галузей людської життєдіяльності; 3) розвиток творчих здібностей і створення умов для самотворення і самовдосконалення особистості.

Здійснення музейно-педагогічної діяльності як компонента виховання базується на загальнопедагогічних принципах, зокрема: педагогічної підтримки соціалізації і культурної ідентифікації особистості; забезпечення єдності загальнолюдського і національного, залучення до простору культури; сприяння становленню особистості, особливо в індивідуальному ціннісному самовизначенні.

Таким чином, формування морально-духовних цінностей студентів у процесі музейно-педагогічної діяльності вишу спрямоване на забезпечення потреб особистості майбутнього вчителя у інтелектуальному та духовному розвитку, творчій самореалізації, готовності до активної професійної і громадської діяльності, формуванні національної культури та загальнолюдських моральних цінностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Дубасенюк О.А. Виховання духовно-моральних цінностей майбутніх учителів // Естетичне виховання дітей та молоді: теорія, практика, перспективи розвитку: збірник наукових праць / за ред. О. А. Дубасенюк, Н. Г. Сидорчук. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. – С. 195-206.
2. Методолого-теоретичні й методичні засади виховання молоді на національно-культурних традиціях українського народу в умовах євроінтеграції: Науково-методичний посібник / Авт. кол.; ред. докт. пед. наук, проф., чл.-кор. АПН України А.М. Бойко; Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г. Короленка. – Полтава: ПДПУ імені В.Г. Короленка, 2008. – 171 с.
3. Новосельє лиця [Текст] // Сочинения Н.И.Пирогова. - К., 1910.
4. Педагогическое наследие / Сост. М.Н. Кларин, А.Н. Джурицкий. – М. : Педагогика, 1989. – 416 с.
5. Персоналії в історії національної педагогіки. 22 видатних українських педагоги: Підручник / А.М. Бойко, В.Д. Бардінова та ін., під заг.ред. А.М. Бойко. – К.: ВД «Професіонал», 2004. – 576 с.
6. Ушинский К.Д. Педагогические сочинения [Текст] : в 6 т. / К.Д. Ушинский ; сост. С.Ф. Егоров. – М. : Педагогика, 1988. – Т. 1 – 414 с.
7. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: В 5-ти т. – К.: Рад. школа, 1976. – Т.1. – 654 с.

REFERENCES

1. Dubaseniuk O.A. Vykhovannia dukhovno-moralnykh tsinnostei maibutnykh uchyteliv // Estetychne vykhovannia ditei ta molodi: teoriia, praktyka, perspektyvy rozvytku: zbirnyk naukovykh prats / za red. O. A. Dubaseniuk, N. H. Sydorчук. – Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 2012. – S. 195-206.
2. Metodoloho-teoretychni y metodychni zasady vykhovannia molodi na natsionalno-kulturnykh tradytsiakh ukrainskoho narodu v umovakh yevrointehratsii: Naukovo-metodychnyi posibnyk / Avt. kol.; red. dokt. ped. nauk, prof., chl.-kor. APN Ukrainy A.M. Boiko; Poltavskiy derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni V.H. Korolenka. – Poltava: PDPU imeni V.H. Korolenka, 2008. – 171 s.
3. Novosele lytseia [Tekst] // Sochyneniya N.Y.Pyrohova. - K., 1910.
4. Pedahohycheskoe nasledye / Sost. M.N. Klaryn, A.N. Dzhurynskiy. – M. : Pedahohyka, 1989. – 416 s.
5. Personalii v istorii natsionalnoi pedahohiky. 22 vydatnykh ukrainskykh pedahohy: Pidruchnyk / A.M. Boiko, V.D. Bardinova ta in., pid zah.red. A.M. Boiko. – K.: VD «Profesional», 2004. – 576 s.
6. Ushynskiy K.D. Pedahohycheskye sochyneniya [Tekst] : v 6 t. / K.D. Ushynskiy ; sost. S.F. Ehorov. – M. : Pedahohyka, 1988. – T. 1 – 414 s.
7. Sukhomlynskyi V.O. Vybrani tvory: V 5-ty t. – K.: Rad. shkola, 1976. – T.1. – 654 s.

NATALIA PUSEPLINA

FORMING MORALLY-SPIRITUAL VALUES OF STUDENTS IN THE PROCESS OF MUSEUM-PEDAGOGICAL ACTIVITY OF A HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION

A problem of forming morally-spiritual values of students of the higher pedagogical educational institutions, usage of national cultural traditions in work of rooms-museums and museum complexes has been considered, the main directions of their activity are defined.

In the conditions of modernisation of contemporary general and professional school in Ukraine the actuality of the problem of forming spiritually-moral values of students, in particular, of the higher pedagogical educational institutions, increases significantly.

In this direction, creation and approbation of new sets of methods, programmes, technologies, optimal forms of co-operating with educational establishments with the aim of the spiritual filling of the inner world of a human, becoming of worldview positions and persuasions of personality, development of intellect, enriching social and professional experience, achievement of dialogue of epochs and cultures have been considered as the key tasks of modern museum.

We have found out the necessity of usage for educational work of educational potential of museum taking into account consequent pedagogical conformities: pedagogically expediently organized museum-pedagogical activity provides the active forming of varied interpersonal relations and effective motion of educational process; influence of museum-pedagogical process on the internal sphere of personality (on the basis of subject-to-subject co-operation) assists the achievement of general purpose of education; purposeful influence on the verbal and sensorimotor processes of pupils, that are the basis of their consciousness and practical actions, optimize spiritual, moral, aesthetic, labour and physical self-creation of personality.

The main directions of realization of educational potential of rooms-museums and museum complexes have been considered: 1) education on the basis of achievements of national and common to all mankind culture; 2) mastering and deepening knowledge, forming abilities and skills in different areas of human vital functions; 3) development of creative capabilities and conditioning for self-creation and self-perfection of personality.

Thus, forming morally-spiritual values of students in the process of museum-pedagogical activity of the higher pedagogical educational institutions is directed to providing necessities of future teacher's personality in intellectual and spiritual development, creative self-realization, readiness to active professional and public activity, forming national culture and common to all mankind moral values.

Keywords: *morally-spiritual values, museum-pedagogical activity, national cultural traditions, rooms-museums, museum complexes.*

Одержано 20.01.2018р.